

'VRAAGT EEN BON' (deel 6)

J.W. Hagenbeek †

Bewerkt door C. Vissenberg en J. van Eijck

VERHALEN ROND HET TOLHUIS AAN DE ELSPETERWEG 1863 – 1939

Ik krijg hem niet stil

Ja, er was altijd wel wat te beleven bij het tolhuis. Een trouw bezoeker van het tolgaardersgezin was de boswachter. In feite was hij boswachter en directeur van gemeentewerken, want zijn taak had niet alleen betrekking op alles wat met de bossen en plantsoenen te maken had, maar ook was hij belast met de aanleg en het onderhoud van het wegennet en alles wat daarmee verband hield. Dat dit een veelomvattende taak was is duidelijk.

Gerardus was één van zijn arbeiders maar er waren ook vriendschappelijke banden met de boswachter. Vaak gebeurde het, dat op een zondagavond visite werd afgelegd bij het boswachtersgezin; dan nam na de koffie en het uitwisselen van het nieuws de dochter van de bosbaas achter het orgel plaats en kwamen de beide families rond het orgel staan en zongen uit volle borst de psalmen, gezangen en geestelijke liederen.

Dat waren mooie avonden. De boswachter had al vrij spoedig een lichte motorfiets, in die dagen stoomfiets genaamd. Op een nooit te vergeten zomeravond had hij nog eens de ronde door de bossen gedaan en traditiegetrouw stopte hij bij het tolhuis voor het drinken van een kopje koffie. Dat gebeurde buiten voor het tolhuis en Gerardus bewonderde voor de zoveelste maal de gemotoriseerde fiets. Uitnodigend zei de boswachter tegen Gerardus: "Wil je hem eens proberen?" Dat was tegen geen dove-mansoren gezegd en ondanks de hevige protesten van Willempje stapte de tolbaas op het vehikel. De boswachter verstreekte de nodige aanwijzingen over gas geven, remmen, enz. enz. Gerardus straalde en verdween even later richting Elspeet.

Het tolgaardersgezin en de boswachter stonden naast de weg de terug-

Gerardus en Willempje Hagenbeek.

komst van de nieuwbakken motorrijder af te wachten en plotseling Ja daar kwam hij met een voor die tijd hoge snelheid aanstuiven. Hij naderde in volle gang de gesloten tolboom en iedereen schreeuwde: "Remmen!" Maar er scheen iets aan de hand te zijn. Gerardus hield krampachtig met één hand het stuur vast, terwijl hij met de andere wilde gebaren maakte. De boswachter had de precaire situatie waarin Gerardus verkeerde het eerst door en hij riep tegen de wanhopige Willempje: "De tolboom open." Dat gebeurde nog net op tijd, want de tolbaas minderde geen vaart. Het angstige avontuur eindigde snel en afdoende. Terwijl hij nog tegen de achterblijvers schreeuwde: "Ik kan hem niet stil krijgen." joeg hij in volle vaart een naast de weg gelegen eikenbosje in, waar het snelheidsmonster zijn tocht zag gestuit. Gerardus

Gezelligheid met elkaar bij het tolhuis.

kwam er met wat schrammen en een flinke terechtwijzing van zijn vrouw van af. Maar ja als je ook vergeten bent hoe je gas terug moet nemen.

Ge zult ons toch niet

Ja, het tolgaardersgezin behoefde niet te klagen over belangstelling. Er was altijd wel aanloop, de bakkersventer die het brood uit Nunspeet haalde en het in Vierhouten aan de man bracht, de vishandelaar, gemeentearbeiders die in de omgeving werk uitvoerden of zo maar vluchtige kennissen, ze kwamen allemaal om - bij een gezellig praatje - een kopje koffie te drinken. Maar er waren ook vreemde gasten. Zo werd er op een donkere avond weer eens aan de deur van het portaaltje geklopt. Gerardus deed open en voor hem stond een Chinees. In die tijd waren er al veel inwoners van China in ons land. Ze hadden geen luxe Chinees-Indische restaurants, maar ze verkochten de mierzoete pindablokjes. Teneinde de aandacht op zich te vestigen klonk met de regelmaat van een klok op zangerige, melancholieke toon het: "Pinda-pinda, lekka lekke." In die dagen ontstond dan ook het vooral door de jeugd veel gezongen versje, dat ongeveer deze inhoud had:

Pinda-pinda
Lekka lekka
Als je maar vijf centen biedt
'k Sla een rommel op mijn trommel
Tot ik uit mijn jasje waai
Van je sjing, sjing, sjing
Van je sjang, sjang, sjang
Wiedewiet, wiedewiet, Sjanghai.

Ze stonden elkaar aan te kijken, de man uit het Oosten en de man uit het Westen. Gerardus wat wantrouwend, de pindaman met vragende ogen. Hij begon te praten, maar de tolbaas verstond er geen woord van. Nu studeerde één van Gerardus' zonen voor onderwijzer en deze, trots dat hij zijn kennis nu eens ten toon kon spreiden, mengde zich in het 'gesprek'. "Speak you English?" vroeg hij aan de man uit China. "Een little," antwoordde deze. Het ijs was gebroken. De man werd binnen genodigd en vroeg of hij de nacht in het tolhuis mocht doorbrengen. Daar moest eerst terdege overleg over worden gepleegd. Zo'n vreemde man uit een ver land. De man kon het gesprek niet volgen, maar hij zag wel dat er moeilijkheden dreigden.

Hij haalde uit zijn trommel niet alleen een paar pindablokjes, maar ook liet hij fel gekleurde stropdassen en kleedjes zien. De knoop werd doorgehakt, in huis was er geen plaats, maar in de schuur mocht de Chinees slapen. Gewapend met de stal-lantaarn werd hij naar zijn slaapplaats gebracht. Hij wist niet in welke termen hij zijn dankbaarheid moest uitspreken, maar het woord 'dank' kwam hem vele malen over de lippen. De volgende morgen was hij al bijtijds wakker en op de vraag of hij goed geslapen had, schudde hij het hoofd. "Piep-piep," bracht hij goedig glimlachend uit. Ja, in de schuur stond het kippenvoer en dat wisten ook de muizen

Als beloning voor de genoten gastvrijheid kregen de twee zonen een fraaie stropdas en de dochter een kleedje.

Na de Chinees was er ook nog de Oostenrijker, die op een winteravond onderdak vroeg. Na weer veel overleg werd besloten dat hij op de zolder mocht slapen, in de schuur was het te koud. Maar voor hij naar zijn slaapplaats ging pakte Gerardus het broodmes en maakte er een beweging naar zijn keel mee. De geleerde zoon verduidelijkte, dat zijn vader bang was, dat de Oostenrijker 's nachts moordneigingen zou krijgen. De man lachte er hartelijk om en verklaarde een eerzaam en vreedzaam mens te zijn.

Ja, je kon wat meemaken in het tolhuis. (wordt vervolgd)